

Pestprotocol

(waaronder ook digitaal pesten: het nieuwe pesten)

OBS Het Zand

Versie 2: aug 2014
Annelies van Campen
Joke Calis

Inhoud

Deel 1: Pestprotocol

1. Doelstelling van het protocol
2. Voorwaarden voor beleid
3. Wat wordt er onder pesten verstaan?
4. Signalen van pestgedrag.
5. Activiteiten in het kader van preventie.
6. Als er dan toch gepest wordt.
7. Als het pesten door blijft gaan.
8. Sanctiebeleid
9. Adviezen voor ouders
10. Achtergrondinformatie

Deel 2: het nieuwe pesten (digitaal)

1. Doelstelling van het protocol
2. Voorwaarden voor beleid
3. Wat wordt er onder het 'nieuwe pesten' verstaan?
4. Signalen dat een kind gepest wordt.
5. Activiteiten in het kader van preventie.
6. Als er dan toch gepest wordt.
7. Als het pesten door blijft gaan.
8. Sanctiebeleid

Deel 1: PESTPROTOCOL

1. Doelstelling van het beleid

We willen streven naar een pestvrije school. We vinden dat we er alles aan moeten doen om de aan onze zorg toevertrouwde kinderen een zo veilig mogelijke omgeving te garanderen, zodat ze zich optimaal ontwikkelen.

Door regels en afspraken zichtbaar te maken kunnen kinderen en volwassenen, als er zich ongewenste situaties voordoen, elkaar aanspreken op deze regels en afspraken. Door elkaar te steunen en wederzijds respect te tonen stellen we alle kinderen in de gelegenheid om met veel plezier naar school te gaan.

2. Voorwaarden voor beleid

Om pestgedrag te kunnen voorkomen en/of aanpakken voldoen we aan de volgende voorwaarden:

- Leerlingen, onderwijzend en niet onderwijzend personeel en ouders zien pesten als een probleem. Het pesten gebeurt meestal stiekem en buiten het gezichtsveld van leerkrachten. Het is belangrijk dat het door ouders, leerlingen en anders betrokkenen gemeld wordt bij de leerkracht, zodat we er samen verantwoordelijk voor zijn.
- OBS Het Zand wil pesten voorkomen. We zijn preventief bezig en wachten niet op pestproblemen.
- De leerkrachten op OBS Het Zand kunnen pesten signaleren. De leerkrachten nemen naar aanleiding daarvan ook duidelijk stelling.
- Op OBS Het Zand praten we niet alleen over pesten, maar passen afspraken en omgangsregels toe in concreet gedrag en in concrete situaties. Op deze wijze wordt kennis omgezet in een vaardigheid om positief met elkaar om te kunnen gaan.
- In de houding van alle medewerkers lezen kinderen af, dat er respect is voor elkaar en voor alle kinderen op OBS Het Zand. Wij laten in ons gedrag duidelijk zien wat OBS Het Zand verstaat onder een veilige school.
- Als ouders/verzorgers menen dat de school in gebreke is gebleven bij het oplossen van een pestprobleem volgens dit protocol dan kunnen zij onze vertrouwenspersoon inschakelen. Deze maakt melding bij de klachtencommissie die het probleem onderzoekt, deskundigen raadpleegt en het bevoegd gezag adviseert.

3. Wat wordt er onder pesten verstaan?

Als we het over pesten hebben, denken we aan zaken als:

- Buitengesloten worden of genegeerd (doen alsof je niet bestaat).
- Uitgescholden worden vanwege het anders zijn, bv. kleding, uiterlijk, gedrag.
- Door een groepje kinderen in elkaar geslagen worden
- Bedreigd worden, dat je in elkaar geslagen wordt als je de volgende keer geen geld, snoep of iets dergelijks meeneemt.

Kenmerken van pestgedrag:

- Pesten gebeurt berekend, men wil bewust iemand kwetsen of kleineren.
- Pesten is duurzaam; het gebeurt herhaaldelijk, systematisch en langdurig. (stopt niet vanzelf)
- Pesten is een ongelijke strijd: 'De pestkop ligt altijd boven'.
- De pestkop heeft geen positieve bedoelingen; hij/zij wil pijn doen, vernielen of kwetsen.
- Het pesten gebeurt meestal door een groep (pestkop, meelopers en supporters) tegenover een geïsoleerd slachtoffer.
- Pesten heeft meestal een vaste structuur; pestkoppen zijn meestal dezelfde, net zoals de slachtoffers.

Gevolgen:

- Indien niet tijdig wordt ingegrepen, kunnen de gevolgen (zowel lichamelijk als geestelijk) heel pijnlijk en ingewikkeld zijn en ook heel lang naslepen.
- Het is niet gemakkelijk om tot betere relaties te komen; het herstel verloopt moeizaam.
- Isolement en grote eenzaamheid bij het gekwetste kind.
- Enkele of meerdere leerlingen lijden onder een dreigend en onveilig klimaat; Leerlingen kunnen angstig worden en elkaar wantrouwen; men is weinig open of spontaan; men telt weinig of geen echte vrienden binnen de groep.

4. Signalen van pestgedrag.

Dit kunnen zijn:

- Een bijnaam geven aan bepaalde leerlingen.
- Zogenaamde leuke opmerkingen maken over een klasgenoot.
- Een klasgenoot voortdurend ergens de schuld van geven.
- Briefjes doorgeven.
- Beledigen.
- Opmerkingen maken over huidskleur, haardracht of kleding.
- Isoleren.
- Buiten school opwachten, slaan of schoppen.
- Op weg naar huis achterna rijden.
- Naar het huis van het slachtoffer gaan.
- Bezittingen afpakken.
- Schelden of schreeuwen tegen het slachtoffer.

Deze lijst kun je nog verder uitbreiden. Je kunt het zo gek niet bedenken of volwassenen en dus ook leerlingen hebben het bedacht. Leerkrachten en ouders moeten daarom alert zijn op de manier waarop kinderen met elkaar omgaan en duidelijk stelling nemen.

Signalen moeten serieus genomen worden. Leerkrachten brengen ouders zo snel mogelijk op de hoogte van evt. signalen m.b.t. pesten. Tijdens dit gesprek wordt het plan van aanpak overlegd, de rol van ouders wordt hier ook in besproken.

Voorbeelden van signalen die kunnen duiden op het slachtoffer zijn van pestgedrag:

- Stil en teruggetrokken gedrag
- Buikpijn
- Slapeloosheid
- Snel huilen
- Snel boos worden
- Nagelbijten
- Angstig zijn
- Niet meer buiten willen spelen
- Niet samen willen werken
- Etc.

5. Activiteiten in het kader van preventie.

Met interactie, instructie en klassenmanagement scheppen we de voorwaarden voor een pedagogisch klimaat waarin elk kind tot zijn recht komt. Als we daar stap voor stap verbeteringen in aanbrengen, werken we ook aan veiligheid.

Hoe werken we daar in de klas aan?

- Respectvol met kinderen omgaan.
- We betrekken kinderen bij de les, moedigen hen aan, helpen, corrigeren, het gevoel geven dat ze ook fouten mogen maken.
- We leren kinderen rekening houden verschillen tussen kinderen.
- We hebben regels afgesproken die in school gelden.
- In elke groep worden afspraken gemaakt aan het begin van het schooljaar. Deze worden op papier gezet. De afspraken hangen duidelijk zichtbaar op in het lokaal.

Deze afspraken en regels komen neer op het volgende:

- Afspraken
 - Als je zelf ruzie hebt, probeer je deze eerst zelf op te lossen volgens het stappenplan van De Vreedzame School. Lukt dat niet, dan meld je dat bij de leerkracht.
 - Als je ziet dat een kind gepest wordt, dan meld je dat bij de leerkracht. Dit is geen klikken!
 - Je bemoeit je niet met een ruzie door zomaar een partij te kiezen.

Bij de Vreedzame School komen de volgende omgangsvormen in de verschillende blokken aan bod:

- We horen bij elkaar
- We lossen conflicten zelf op
- We hebben oor voor elkaar
- We hebben hart voor elkaar
- We dragen allemaal een steentje bij
- We zijn allemaal anders

Aanbod op school:

- In alle groepen wordt met De Vreedzame School gewerkt. Gedurende acht jaar wordt wekelijks een les gegeven.
- Nieuwe leerkrachten, die onbekend zijn met de methode, worden zo snel mogelijk ingewerkt.
- In alle groepen op OBS Het Zand hangen de afspraken van de klas.
- Signalering van (on)gewenst gedrag wordt besproken binnen de bouw en/of met de IB-er
- Leerkrachten bewaren het pestprotocol in de zorgmap.
- Elk schooljaar vullen we in groep 3-8 na 6 weken de signaleringslijst van Zien! in. Voor kinderen die uitvallen doen we dat in april nog een keer. In groep 2 vullen we na 3 maanden ieder half jaar KIJK in.
- In overleg met leerkracht en Intern Begeleider of School Maatschappelijk Werk worden er zo nodig lessen aangeboden die aansluiten op de situatie.

Lesmateriaal en aanvullende literatuur:

De materialen zijn te vinden in de orthotheek bij sociaal emotioneel of bij de Intern Begeleider.

6. Als er dan toch gepest wordt.

Het kan natuurlijk voorkomen dat er ondanks alle maatregelen in de preventieve sfeer nog gepest wordt. Pesten gebeurt meestal stiekem en buiten het gezichtsveld van leerkrachten. Het is belangrijk dat het gemeld wordt door ouders, leerlingen of anders betrokkenen bij de leerkracht. Als gezien wordt, of door onderzoek bij vermoeden of horen bevestigd wordt dat er gepest wordt, dan gaan we over tot de volgende aanpak:

- **De gepeste ondersteuning geven.**
 - De gepeste serieus nemen. Aangeven dat je actie gaat ondernemen.
 - Medeleven tonen, luisteren en vragen: hoe en door wie wordt gepest.
 - Nagaan hoe de leerling zelf reageert, wat doet hij/zij voor, tijdens en na het pesten.
 - Het kind (indien mogelijk) laten inzien waarom een kind pest.
 - Nagaan welke oplossing het kind zelf wil. Enz.
- **De pester stoppen.**

- In gesprek aangeven dat je het gedrag afkeurt. Zoeken naar de reden van het pesten.
- Laten inzien wat het effect van zijn/haar gedrag is voor de gepeste.
- Excuses laten aanbieden.
- Aangeven dat je verwacht dat de pester zich houdt aan de afspraken en omgangsregels zoals die bekend zijn. Ingaan op eventuele sancties zoals binnenblijven, passend strafwerk maken of nablijven tot alle kinderen naar huis zijn.
- Tenslotte afspraken maken over gedragsveranderingen. De naleving van deze afspraken komen aan het eind van iedere week in een kort gesprek aan de orde. Waardeer nadrukkelijk positief gedrag.
- **Meelopers aanspreken;**
 - De meeloper zien wij als een passieve pester. Hij is medeplichtig. Blijft op afstand, doet niets om het pesten te stoppen. Hij neemt het niet op voor het slachtoffer. Hij lacht mee met de pester omdat hij bang is om zelf gepest te worden. Deze dingen worden bespreekbaar gemaakt in de groep.
 - Informatie over pestgedrag valt niet onder "klikken". De groep moet dit duidelijk ervaren. Wijs de groep nog eens op de omgang- en gedragsregels.
- **Dossier aanleggen.**
 - De leerkracht maakt een verslag in Parnassys in het dossier van alle betrokkenen over de betreffende situatie en de gevolgde aanpak.
 - Ouders/verzorgers van de pester en de gepeste worden op de hoogte gebracht van de feiten.

7. Als het pesten door blijft gaan.

Als het pesten doorgaat gaan we activiteiten ondernemen waarbij alle vijf betrokken partijen (de gepeste, de pester, de meelopers de leerkrachten en de ouders) aandacht krijgen.

(Het vijfsporenbeleid).

- Hulp aan het gepeste kind.
- Adviezen; probeer bespreekbaar te maken waarom het kind gepest wordt.
- Sociale vaardigheidstraining of schoolmaatschappelijk werk bespreekbaar maken door leerkracht met ouders.

- Gesprekken met ouders, leerkracht, IB. Eventueel samen met het schoolmaatschappelijk werk of directie.
- "Hoe verder"afspraken

Aanpak van het gedrag van de pester:

- Straffend gesprek omdat hij geen veiligheid heeft geboden.

Mogelijke taken:

- Lezen van een boek over pesten (titels te vinden op www.pestweb.nl)
- Opstel over pesten (evt. aan de hand van het gelezen boek of opstel a.d.h.v. de praktijk)
- Pesttest doen (Uitgave NKO) door de intern begeleider.
- Kind later naar huis laten gaan in overleg met de ouders
- Gesprek met ouders/verzorgers over de situatie. Aan hen vragen om aan het probleem een einde te maken. Ouders/verzorgers kunnen niet ontkennen dat hun kind pest. Alle activiteiten zijn vastgelegd in het kinderdagboek.

Probleemoplossende gesprekken door leerkracht eventueel in samenwerking met het schoolmaatschappelijk werk of de directie. Onderzoeken wat de reden voor het pestgedrag kan zijn:

- Weinig aandacht van de ouders
- Lichamelijke bestraffing door ouders.
- Ouders corrigeren agressief gedrag niet.
- Zelf gepest zijn.
- Reactie op bepaalde smaak-, geur- of kleurstoffen.
- Slecht voorbeeld van ouders of andere volwassenen.
- Blootstelling aan geweld via TV of computerspelletjes,
- Als de oorzaak enigszins duidelijk is, probeert de leerkracht vervolgens de gevoeligheid van de pester voor wat hij met het gepeste kind uithaalt te vergroten.
- Sociale vaardigheidstraining aanvragen door de leerkracht in overleg met de ouders, intern begeleider en schoolmaatschappelijk werk.
- Maken van een "hoe-verder"afspraken. Aangeven wat er van de pester wordt verwacht en wat er zal gebeuren als hij verder pest. Indien nodig worden deze afspraken schriftelijk vastgelegd (contract) en ondertekend door de leerling, zijn / haar ouders, de leerkracht en de directie.

Aanpak van de meelopers

- Maken van duidelijke afspraken via gesprekken.
- Gemaakte afspraken worden na bepaalde tijd gecontroleerd.
- Contact met ouders/verzorgers.
- Aantekening in het dossier in Parnassys.

Leerkrachten (team)

- Gemaakte afspraken doorgeven
- Collectieve controle op afspraken. Bespreken in bouwvergaderingen.
- Leerkracht moet informatie hebben over achtergrond, signalen, gevolgen, oorzaken en aanpak. (Orthotheek)
- Als leerkrachten het probleem niet willen of kunnen zien is de inschakeling van een vertrouwenspersoon mogelijk. Deze kan een klacht indienen bij de landelijke klachtencommissie.

Ouders

- Zoals uit bovenstaande blijkt worden de ouders geïnformeerd en betrokken bij de verdere activiteiten om het pesten te stoppen.

8. Sanctiebeleid

Bij pestbeleid past ook een sanctiebeleid. Het moet voor iedereen duidelijk zijn welke maatregel bij welk gedrag genomen wordt. Het moet ook duidelijk zijn wie in welke situatie een sanctie kan opleggen. Binnen het SPO is er een protocol disciplinaire maatregelen dat gevolgd wordt.

Gedrag	Sanctie	Door wie
Enmalig geconstateerd pestgedrag	Gesprek over omgangsregels. Verslag leggen in Parnassys	Leerkracht
Pesten blijft doorgaan	Er vindt een gesprek met ouders en leerling plaats	Leerkracht met IB

	<p>over het pesten, waarna de leerling een taak krijgt en het beleid disciplinaire maatregelen wordt toegelicht.</p> <p>De IB-er wordt op de hoogte gesteld en legt evt. contact met school maatschappelijk werk</p> <p>Er kan nog een gesprek plaatsvinden met leerkracht, IB-er en ouders/verzorgers</p>	
Pesten blijft toch doorgaan	<p>Gesprek met ouders/verzorgers en pester. Berisping mogelijk. Afspraken over te verwachten gedrag worden schriftelijk vastgelegd en ondertekend door ouders en leerling.</p>	Directeur met leerkracht
Negatief gedrag blijft gehandhaafd. Geen verbetering merkbaar.	<p>Protocol disciplinaire maatregelen wordt verder uitgevoerd waarin mogelijkheid tot schorsing en verwijdering staat.</p>	Directeur in overleg met het schoolbestuur

9. Adviezen aan de ouders

- Ouders van gepeste kinderen
 - Houd de communicatie met uw kind open, blijf in gesprek met uw kind.

- Als pesten niet op school gebeurt, maar op straat, probeert u contact op te nemen met de ouders van de pester(s) om het probleem bespreekbaar te maken.
- Indien het pesten buiten school gevolgen heeft voor 'tijdens' school dan is adviseren wij ook contact met school op te nemen.
- Pesten op school kunt u het beste direct met de leerkracht bespreken.
- Door positieve stimulering en zgn. schouderklopjes kan het zelfrespect vergroot worden of weer terug komen.
- Steun uw kind in het idee dat er een einde aan het pesten komt.
- Ouders van pesters
 - Neem het probleem van uw kind serieus
 - Raak niet in paniek: elk kind loopt kans pester te worden.
 - Probeer achter de mogelijke oorzaak te komen.
 - Maak uw kind gevoelig voor wat het anderen aandoet.
 - Corrigeer ongewenst gedrag en benoem het goede gedrag van uw kind.
 - Maak uw kind duidelijk dat u achter de beslissing van de school staat.
- Alle andere ouders
 - Neem ouders van het gepeste kind serieus en maak het tot een gemeenschappelijk probleem.
 - Neem het probleem serieus want het kan ook uw kind overkomen.
 - Stimuleer uw kind om op een goede manier met andere kinderen om te gaan.
 - Corrigeer uw kind bij ongewenst gedrag en benoem goed gedrag.
 - Geef zelf het goede voorbeeld.
 - Leer uw kind voor anderen op te komen.
 - Leer uw kind voor zichzelf op te komen.

10. Achtergrondinformatie:

www.samentegenpesten.nl

www.pestweb.nl

www.pestenislaf.nl

Deel 2:

Het nieuwe pesten

1. Doelstelling van het protocol

We willen streven naar een pestvrije school. We vinden dat we er alles aan moeten doen om de aan onze zorg toevertrouwde kinderen een zo veilig mogelijke omgeving te garanderen, zodat ze zich optimaal ontwikkelen. Daar valt ook de nieuwe media onder. Door regels en afspraken zichtbaar te maken kunnen kinderen en volwassenen, als er zich ongewenste situaties voordoen, elkaar aanspreken op deze regels en afspraken.

Door elkaar te steunen en wederzijds respect te tonen stellen we alle kinderen in de gelegenheid om met veel plezier naar school te gaan.

2. Voorwaarden voor beleid

Om pestgedrag te kunnen voorkomen en/of aanpakken voldoen we aan de volgende voorwaarden:

- Zie voorwaarden in het pestprotocol.
- De aanpak van het 'nieuwe pesten' verschilt niet veel van datgene wat je doet om pesten in het echte leven aan te pakken.
- Leerkrachten van OBS Het Zand treden op tegen de daders, praten met alle betrokkenen en beschermen kinderen door ze weerbaar te maken.
- Online pesten is vaak lang onzichtbaar voor ouders en school. Dit maakt het lastig tijdig in te grijpen. Het is daarom van groot belang dat we ons hier bewust van zijn en dat we dit bespreekbaar maken in de groep.

3. Wat wordt er onder het 'nieuwe pesten' verstaan?

Het internet biedt veel mogelijkheden om te pesten:

- Er worden opzettelijk virussen naar elkaar gestuurd;
- Homepages en mailadressen worden gekraakt;
- Kinderen sturen anonieme dreigmailtjes (hatemail);
- Ze zetten foto's van elkaar online met vervelende teksten;
- Ze schelden elkaar via MSN uit;

- Kinderen bestellen online producten voor iemand anders.

Overal op forums, prikborden en gastenboeken kan men vrij anoniem berichten plaatsen.

Pesten via het internet is vaak harder en gemener dan op bijvoorbeeld het schoolplein of in de gangen. De pester kan anoniem blijven.

Het 'nieuwe pesten' vindt voornamelijk plaats buiten schooltijden, maar beïnvloedt wel het pedagogische klimaat in de klas en dus ook de lessen.

4. Signalen dat een kind gepest wordt

Dezelfde signalen als genoemd in het pestprotocol zijn hier van toepassing.

5. Activiteiten in het kader van preventie

Met interactie, instructie en klassenmanagement scheppen we de voorwaarden voor een pedagogisch klimaat waarin elk kind tot zijn recht komt. Als we daar stap voor stap verbeteringen in aanbrengen, werken we ook aan veiligheid.

Hoe werken we daar in de klas aan?

- Werken met het pestprotocol
- De manier waarop we kinderen begeleiden op het internet.
- Leerkrachten tonen interesse in wat kinderen op het internet doen.
- Klassengesprekken over het onderwerp "veilig internet".
- Leerlingen moeten horen dat een online geintje niet als geintje hoeft over te komen;
- Leerlingen moeten zich bewust worden van het oude adagium 'Wat gij niet wilt dat u geschiedt, doe dat ook een ander niet'.
- Leerlingen moeten zich leren beheersen, simpelweg tot 10 tellen als iets of iemand op internet hen irriteert.
- In elke bovenbouwgroep worden de afspraken en regels aan het begin van het schooljaar besproken en op papier gezet. De afspraken hangen duidelijk zichtbaar bij de computers.

Deze afspraken en regels komen neer op het volgende:

Surfen en gamen

- Ik weet dat niet alles waar is wat ik op leuke websites zie.
- Ik download niets, geen games, geen software, geen muziek.
- Ik mag mezelf niet registreren op websites.
- Als ik iets tegenkom wat ik niet wil zien, klik ik het weg (als het niet lukt, vraag ik hulp).
- Als ik me vervelend voel door iets wat ik heb gezien, dan vertel ik dat aan iemand die ik vertrouw.

Chatten en MSN'en

- Ik mag alleen chatten op sites die door de leerkracht zijn goedgekeurd.
- Ik geef geen e-mail-adressen, gewone adressen, namen (ook niet van school), telefoonnummers foto's, wachtwoorden en andere persoonlijke informatie aan mensen die ik alleen van het chatten ken.
- Ik reageer niet op pesterijen, dreigementen of scheldpartijen en haal zelf ook niet van dit soort 'geintjes' uit via internet.
- Ik blijf altijd vriendelijk en eerlijk en scheld niet (terug).
- Als er iets vervelends gebeurt, ga ik weg uit de chat.
- Ik mail niet zomaar met kinderen die ik van internet ken, en spreek niet met ze af zonder dat mijn ouders dat weten.

Mailen

- Ik open nooit mailtjes van onbekenden.
- Ik verstuur geen viruswaarschuwingen en geen kettingbrieven.
- Spam en junkmail gooi ik meteen weg en ik reageer er nooit op.
- Ik verstuur geen anonieme mail.
- Ik verstuur geen flauwe grappen, dreigmail of hate-mail.

Web-winkelen

- Ik koop niets in een webwinkel.

Huiswerk doen met internet

- Ik weet dat niet alles waar is wat ik op internet tegenkom.
- Als ik niet weet of ik een website kan gebruiken, vraag ik raad aan de leerkracht.
- Ik neem niet zomaar teksten over van websites voor schoolopdrachten.

- Voor het kopiëren van plaatjes en foto's vraag ik eerst toestemming aan de makers.

6. Als er dan toch gepest wordt.

Het kan natuurlijk voorkomen dat er ondanks alle maatregelen in de preventieve sfeer nog gepest wordt. Als gezien wordt, of door onderzoek bij vermoeden of horen bevestigd wordt dat er gepest wordt, dan gaan we over tot de volgende aanpak:

- Spoor de dader op.
- Soms is de identiteit van de dader te achterhalen door uit te zoeken van welke computer op school het bericht is verzonden.
 - Roep daarbij de hulp in van de ICT-coach.
 - Deze moet kunnen nagaan wanneer het bericht verstuurd is en welke klas op dat moment gebruik maakte van de computers.
 - De stijl van het bericht en eventuele taalfouten kunnen de dader verraden.
- De dader kan wellicht ook worden gevonden door in de klas te praten over wat er is gebeurd.
- Zie punt 6 van het pest-protocol

7. Als het pesten door blijft gaan.

Zie punt 7 van het pest-protocol

8. Sanctiebeleid

Zie punt 8 van het pest-protocol

9. Adviezen aan ouders

Zie ook punt 9 van het pest-protocol. Andere aandachtspunten:

• Blokkeren van afzenders

Sommige programma's hebben de mogelijkheid om specifieke afzenders te blokkeren. Onderstaande websites geven meer informatie. Op den duur loont het wellicht de moeite uw kind een nieuw mailadres te geven. Vertel uw kind altijd dat ze heel voorzichtig moeten zijn met het doorgeven van hun mailadres aan anderen.

- **Digitaal pesten is strafbaar**

Er zijn verschillende vormen van digitaal pesten die strafbaar zijn. Daar kun je hier meer over lezen: Digitaal pesten wat is strafbaar? Leerlingen realiseren zich dat vaak niet. Ook wanneer het slachtoffer lichamelijk letsel of materiële schade is toegebracht, kan de politie worden ingeschakeld.

10. Informatieve websites over digitaal pesten

Zie ook punt 10 pestprotocol

www.mijnleerlingonline.nl

www.dekinderconsument.nl

www.iksurfveilig.nl

www.internetsoa.nl

www.i-respect.nl